

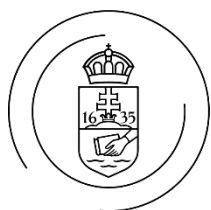
Hagyomány és újítás

a keleti nyelvek és kultúrák történetében

2024. december 6.

ELTE BTK Indológia Tanszék

Absztraktok

ELTE | BTK | INDOLÓGIA
TANSZÉK

Hagyomány és újítás a keleti nyelvek és kultúrák történetében

Az ELTE BTK Indológia Tanszékén működő
„Kánonok és sztenderdek a premodern Dél-Ázsiában:
formálódás, megőrzés, újítás, recepció”
OTKA-kutatócsoport (NKFIH K_22 Nr. 142535) konferenciája

2024. december 6. | ELTE BTK Indológia Tanszék, Ifjúsági ép. I. em. 101.

- 9:00–9:05 Megnyitó (ITTZÉS MÁTÉ)
9:05–9:15 Megemlékezés Harmatta János akadémikus profesz-
szorról halálának 20. évfordulóján (NÉGYESI MÁRIA)

Irodalom

- 9:15–9:45 KRUPP JÓZSEF: *Kánon és evidencia*
9:45–10:15 DEZSŐ CSABA: *A középkori kommentárok szerepe Kāli-
dāsa A Raghuk nemzetsége című eposzának hagyomá-
nyozásában*
10:15–10:45 PÉRI BENEDEK: *Hagyomány és újítás: Imitáció és imitáci-
ós hálózatok a 16. századi oszmán költészetben*

- 10:45–11:15 Kávészünet

Nyelvészet

- 11:15–11:45 ITTZÉS MÁTÉ: *Fejezetek egy nomen actionis életéből*
11:45–12:15 ZÓLYOMI GÁBOR: *Sumer–akkád nyelvszövetség: A művel-
tető infixum*
12:15–14:00 Ebédészünet

Filozófia

- 14:00–14:30 AKLAN ANNA KATALIN: *A Bṛhadāraṇyaka upaniṣad ve-
dānta exegézise: Śaṅkara, Madhva és Raṅgarāmānuja
kommentárjai*
- 14:30–15:00 RUZSA FERENC: *A Buddha korában már létező darśanák*
- 15:00–15:30 SZÁNTÓ PÉTER-DÁNIEL: *A buddhizmus sátáni versei: Az
antinomiánus hagyomány támadói és apológiája Bhav-
yakīrti I kommentárjában*
- 15:30–16:00 Kávészünet

Mitológia és vallástörténet

- 16:00–16:30 SZÁLER PÉTER: *Merénylőből hős: Vezérmotívum a Kṛṣṇa-
életrajzokban*
- 16:30–17:00 PECSUK OTTÓ: *Kánonfelfogások a Kr. u. 1. századi zsidó-
ságban*

Az előadások absztraktjai

KRUPP JÓZSEF

Kánon és evidencia

Az előadás az utóbbi évtizedek irodalomtudományára fókuszálva a kánonelméletek néhány tendenciájára kíván rámutatni. Ahogy az irodalomtudományos gyakorlatok sokféleképpen viszonyulnak a kánonokhoz – gondoljunk a kanonizálástól a rekanonizáláson át a dekanonizálásig terjedő skálára vagy a kánonok látszólagos negligálására –, úgy a kánonképzésre vagy éppen a kánonok funkciójára reflektáló kánonelméletek is igen sokfélék. Az előadás a kánonokhoz való viszonyt az evidencia fogalmának változó irodalom- és kultúratudományos használatával összefüggésben vizsgálja, különös tekintettel a filológiai, illetve kritikai munka és az evidenciák viszonyára.

DEZSŐ CSABA

A középkori kommentárok szerepe Kālidāsa A Raghuk nemzetsége című eposzának hagyományozásában

Kālidāsa udvari eposza, *A Raghuk nemzetsége*, a klasszikus indiai szépirodalom egyik alapvető és egyben legnépszerűbb műve több ezer kéziratban maradt fenn, és több mint ötven kommentárt írtak hozzá a középkorban és a kora újkorban. A szöveg hagyományozásának története hosszú időt fog át, és a filológusok számára nagyon sok izgalmas részlettel szolgál. A nem szándékos szövegromlás mellett tudatos változtatásokat is megfigyelhetünk, amikor egy feltételezett nyelvi vagy stilisztikai hibát vagy a vallási-társadalmi normáktól való eltérést „javítottak ki” a hagyományozók. Ezeket az eseteket gyakran tárgyalják a kommentátorok. Az előadás ezekre a változtatásokra mutat néhány jellemző példát.

PÉRI BENEDEK

*Hagyomány és újítás: Imitáció és imitációs hálózatok
a 16. századi oszmán költészetben*

A költői imitáció mint alkotói módszer, mely úgy hoz létre valami újat a jelenben, hogy az utánzott modellszövegeken keresztül közben folyamatos kapcsolatban áll az irodalmi múlttal, és reflektál az elődök szövegeire, a klasszikus oszmán költészeti hagyomány egyik legfontosabb szövegalkotói módszerének számított. Az előadás az oszmán birodalmi klasszikus költészet szövegei közül a gazelekre fókuszálva azt vizsgálja, hogy a 16. század költői milyen stratégiákat alkalmaztak a korábbi szövegek ihlette költői válaszaik megírásakor, s egyben azt is igyekszik bemutatni, hogy egy-egy népszerű modell nyomán megszületett imitációs szövegek miként rendeződtek imitációs hálózatokba.

ITTZÉS MÁTÉ

Fejezetek egy nomen actionis életéből

A cselekvést kifejező főneveket képező toldalékok a védikus óind nyelvben a poliszémia és az allomorfia fogalmainak segítségével jellemezhető hálózatba rendeződnek. Ez a látszólagos egyidejű állapot valójában különféle nyelvtörténeti folyamatokat rejt magában, és a megőrzés és az újítás állandó kölcsönhatása tükröződik benne. Az előadás áttekinti a $\sqrt{d\acute{r}s}$ 'lát, néz' ige különféle nomen actionisi származékait, majd ezek közül részletesen bemutatja a gyöknévszó *d\acute{r}s*-„életpályáját”, amely a tisztán nomen actionisi használattól a grammatikalizálódott infinitivusi szerepkörön át az adverbiumként történő lexikalizációig ível.

ZÓLYOMI GÁBOR

Sumer–akkád nyelvszövetség: A műveltető infixum

A szigetnyelv sumer és a kelet-sémi nyelvek közé tartozó akkád beszélői valószínűleg a Kr. e. 4. évezred vége óta kapcsolatban álltak. A feltételezhetően nagyszámú kétnyelvű beszélő számos hasonlóságot eredményezett a két nyelv között: a sumer–akkád nyelvszövetség a történelem legelső dokumentálható nyelvszövetsége. Az Kr. e. 2. évezred elejére a sumer megszűnik beszélt nyelv lenni, akkád anyanyelvű beszélők írják a sumer nyelvű történeti, tudományos és vallásos szövegeket, a sumer a középkori latinhoz hasonló funkciót tölt be.

Az Kr. e. 2. évezred első felében keletkezett sumer szövegekben megfigyelhető az a jelenség, hogy a sumer műveltető szerkezet akkád mintákat kezd követni. Az előadás ennek a nyelvi változásnak, grammatikalizációnak a bemutatására vállalkozik. A sumerben bekövetkező változásnak különös jelentőséget ad, hogy a műveltetést kifejező akkád igeforma kialakulását a szakirodalom egy része egy hasonló grammatikalizációra vezeti vissza, jöllehet a konszenzus napjainkban inkább elveti ezt a magyarázatot. Vajon beléptek-e ugyanabba a folyóba kétszer az ókori Mezopotámia nyelvei?

AKLAN ANNA KATALIN

A Bṛhadāraṇyaka upaniṣad vedānta exegézise
Śaṅkara, Madhva és Raṅgarāmānuja kommentárjai

Az ortodox hindu filozófiai iskolák közül a *vedānta* központi témája három entitás: a Brahman, azaz a legfőbb létező, az *ātman*, vagyis az egyéni lélek („önmagam, én”), valamint a tapasztalati világ között fennálló ontológiai viszony. A több irányzatot magába foglaló *vedānta* hármaskánonjának egyike az ind bölcsélet kezdetét jelentő *upaniṣad*-irodalom, melynek legősibb szövege, a *Bṛhad-āraṇyaka upaniṣad* (kb. Kr. e. 7–6. sz.) már magában hordozza a későbbi ind filozófia központi kérdéseit, s a fenti viszonyt is több helyen érinti. Az előadás három különböző *vedānta* ágat képviselő szerző kommentárjait vizsgálja: a nondualista

(*advaita*) iskolát alapító Śaṅkara (Kr. u. 7–8. sz.), a dualista (*dvaita*) iskolát alapító Madhva (Kr. u. 13–14. sz.), valamint a különböző minőségekben megnyilvánult nondualista (*viśiṣṭādvaita*, „minősített nondualista”) iskolát képviselő Raṅgarāmānuja (Kr. u. 17. sz.) interpretációit.

RUZSA FERENC

A Buddha korában már létező darśanák

A tradicionális, „klasszikus” hindu filozófiai iskolák (*darśanák*) alapszövegei, amelyek tipikusan *sūtrák*, az adott irányzat legkorábbi fennmaradt szövegei. Ezeket a modern szakmai konszenzus a Kr. u. első évezred elejére (2–5. század) datálja. Érdekes kérdés tehát, hogy fél évezreddel azelőtt, a Buddha korában (Kr. e. 5. század) mely *darśanák* léteztek már felismerhetően, még ha csak csíraformájukban is. A páli kánon autentikusnak tűnő szöveghelyei alapján megmutatom, hogy a *nyāya*, *yoga*, *sāṃkhya*, *vedānta* és *jaina* irányzatok előképei már ismertek voltak a Buddha számára. Az irányzatok klasszikus elnevezését még nem látjuk, de jellegzetes, jól azonosítható, centrális gondolataik már világosan felismerhetőek.

SZÁNTÓ PÉTER-DÁNIEL

A buddhizmus sátáni versei: Az antinomiánus hagyomány támadói és apológiája Bhavyakīrti I kommentárjában

A Kr. u. 8. század végén a buddhizmus jelentős paradigmaváltáson esett át. Az ekkorra már kiemelt jelentőségű tantrikus buddhizmus, amely önmagában is megváltást ígért, a Śiva-hitű tantrizmus hatására transzgresszív és antinomiánus elemeket helyezett a gyakorlat középpontjába. Ez a radikális változás nem aratott osztatlan sikert: egyes buddhista körök a jelenséget Māra, vagyis a sátáni erők megnyilvánulásának tekintették, és élesen bírálták létjogosultságát. Előadásomban Bhavyakīrti, egy feltehetően a 10. században tevékenykedő kom-

mentátor rövid apológiáját mutatom be. Fontos megjegyezni, hogy a śaiva tant-
rizmus hatását számos kortárs tudós vitatja; Bhavyakīrti azonban közvetett
módon az ő érveikkel is szembeszáll.

SZÁLER PÉTER

Merénylőből hős: Vezérmotívum a Kṛṣṇa-életrajzokban

Az előadásomban Kṛṣṇa három konfliktusát, a Kaṃsával, a Śiśupālával és a Jarā-
saṃdhával való harcát mutatom be. Habár ezek a mítoszok más-más módon il-
leszkednek a nagy óind eposz, a *Mahābhārata* cselekményébe, szerkezetüket
tekintve hasonlóan épülnek fel, és egyaránt a merénylőből háborúban hőssé vá-
ló Kṛṣṇa történetét beszélik el. Úgy gondolom, hogy ez a Kṛṣṇa-életrajzokban
újra és újra felbukkanó vezérmotívum segíthet megérteni a mondakör formáló-
dását, és egyben talán arra is magyarázatot kínál, hogy Kṛṣṇa esetében Viṣṇu
más *avatāráival*, azaz alászállásaival szemben miért nem lehet egy, az isteni
közbeavatkozást kiváltó egyértelmű főellenséget azonosítani.

PECSUK OTTÓ

Kánonfelfogások a Kr. u. 1. századi zsidóságban

Előadásomban azokat a fontosabb forrásokat tekintem át, amelyek az 1. századi
zsidóság szent iratokhoz fűződő viszonyáról árulkodnak. Bár ebben a korban
még nem beszélhetünk a mai és főleg nem a keresztény értelemben vett kánon-
ról, inkább közösségi preferenciákról a szent könyvek körét illetően, a források
arról árulkodnak, hogy az adott csoportok, kegyességi vagy teológiai irányzatok
szociológiai és történeti jellemzői nyomot hagynak a szent könyvekkel kapcsol-
atos nézeteiken is. Arra is kitérek, hogy a Jézussal és az ő Szentírás-értelmezé-
sével kapcsolatban fennmaradt információk hogyan mutatnak előre a majdani
keresztény kánonképződés folyamatára.